

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Issued daily except Sundays and Holidays

LETO—YEAR X.

Published on second-class matter January 22, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO, ILL. TOREK 11. DECEMBRA (DECEMBER) 1917

STEV.—NUMBER 100.

Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 3, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.

Zrtve v Halifaxu cenijo na 4.000.

MED MRTVOCI JE TUDI MNOGO MORNARJEV.

Katastrofa je najhujša zadela delavce in siromašne sloje.

Halifax, N. S. — Pri katastrofi je umrlo 1.500 oseb življenja. Do tega visokega števila so prišli, ko so uradniki ogledali razdejani kraj Richmonda.

Na nekem kanadskem križarju je bilo ubitih trinajst pomorščakov. Pomorščaki so iskali žrtve v morju in iz njega potegnili do 200 mrtvih mornarjev, vojakov in delavcev. Stiri deset mrtvi so našli na norveškem parniku Imo, ki je zadel v muzetjasko ladjo.

Brez sredstev je okoli 20.000 ljudi. Od teh ljudi je skoraj vsa tretjina ranjen; med njimi so nekateri tako težko ranjeni, da podlegajo ranam.

Organizirane so se pomožne enote in razdelilo delo med seboj, da ga lažje zmorejo. Te prostovoljne pomožne enote delajo pod vodstvom "Rdečega križa", provincijalnih in zveznih uradnikov. Pomoč je prišla tudi iz Združenih držav. Iz Massachusettsa je odšel rešilni vlak. Blizu Nove Škotske so ga ovirali veliki snežni zameti na njegovem potu, vendar je bil prvi vlak, ki je pripeljal večje število zdravnikov in bolnišnišnih postrežnic. Na potu so bili tudi drugi vlaki, toda vlak iz Massachusettsa je došel prvi v mesto, kjer se je začela katastrofa.

Hudo pokvarjene so tudi vodovodne naprave. Delavci izvajajo najnujnejše popravila, da mesto ne ostane brez vode.

Nekateri cenijo škodo na \$50.000, drugi pa na \$300.000.000. Najbolj se na žalost razmišlja tisti, ki pravi, da bo škoda znašala nekaj nad \$30.000.000.

Po srečnem viharju so vojski, mornarji in drugi rešitelji prišli prinašati mrtvece v provizorične utrjene. Polagali so jih v vrste, da jih obkroževali lahko spopajo. Nekateri žrtve so pokopali, ko je divjal snežni vihar.

Naturnih zaplakov o številu prebivalcev v Richmondu nimajo. Družine so prihajale in odhajale. V nekaterih družinah so mrtvi vsi člani družine in nikogar ni, ki bi zamenjal njih smrt.

Richmond se nahaja na severnem delu mesta, kjer prebivajo večinoma delavci in siromašni ljudje. Razprostira se ob pristanišni ožini, v kateri je bila munijska ladja "Mont Blanc" v tisk.

Po razstrelbi ni bilo izhoda za rešitev, kajti bila je tako silna, da je zrušila v trenutku hiše, ki so stale na dveh in pol stariških stebrih. Hiše so pokopane pod sabo staro in mlado, iz podrtin so se švigali plameni.

ALI JE PRAVLJICA?

Denver, Colo. — Na Pearly Boothovi farmi, eno miljo južno od Littletona, so našli Anton Ghalava polnezavestnega. On trdi, da je bil obstreljen od dveh nemancev, ki ju je areal ob progi Ahimson, Topeka & Santa Fe železnici. Onesvestil se je in pol ure kasneje je prišel k sebi. Pogrešil je \$240.

Ko se je odpočil, se je plazil do Boothovega hleva po kolenih, kjer so ga našli.

Povedati noče, od kje je prišel. Pri njem so našli \$53, ko so ga preiskali v bolnišnici. Šerif Burden dvomi vsled tega, da je njegova povest resnična.

PODKUPNINA NI VLEKLA.

El Paso, Tex. — Samuel Levites iz New Yorka je obtožen, da je hotel podkupiti colninskega nadzornika pri mednarodnem mostu, da dovolji njegovemu sinu odpotovati v Mehiko. Njegov sin se nahaja v vojaškoobvezni starosti. Levites je naturaliziran državljan. V Ameriko se je priselil iz Avstrije.

Podražitev mleka visi na niti.

LJUDSTVO SE PREMALO BRIGA ZA SVOJE INTERESE.

Živilski upravitelj ga prosi, da pošlje svoje zastopnike k zaslišanju.

Chicago, Ill. — Živilska uprava je uvedla preiskavo glede cen za mleko, da določi zanj ceno. Zanimanje za preiskavo je od strani konzumentov tako majhno, da se je lokalni živilski upravitelj Harry A. Wheeler čutil pripravljenega, da pozove v javnim pozivom organizacije, naj odpošljejo svoje delegate pred živilsko upravo.

Zveza mlečnih producentov ne spi in povedala je take razloge pred živilsko upravo za podražitev mleka, da bo stal kvort mleka od 1. januarja do julija 16 centov, če ne bodo ti razlogi od nasprotni strani ovrženi.

Preiskava glede mlečnih cen traja že teden dni in skozi ves teden so bili zastopniki producentov pred živilsko upravo, da dokažejo, da so upravičeni podražiti mleko.

Živilska uprava vabi vse organizacije, da pošljejo k zaslišanju svoje zastopnike, ki naj navedejo razloge proti podražitvi mleka. Če se ljudstvo ne bo zavzelo za svoje interese, bodo obveljali razlogi producentov in cena mleku pojde navzgor.

Če se bo mleko podražilo, potem bo slišati zopet zabavljice, da se nič ne stori za ljudstvo. Zabavljaci bodo seveda zamolčali, da ljudske organizacije niso poslušale svojih zastopnikov, ki bi lahko s pametnimi razlogi preprečili podražitev mleka.

STAVKA TELEFONISTK SE ŠIRI — SPLOŠNA STAVKA.

Fort Smith, Ark. — Tukaj so zaštrajkali iz simpatije do telefonistk vsi delavci. V soboto ob treh popoldne so postavili vozove nikone železnice v remize in ugasilne so električne luči in žarnice. Zastavkali so delavci vseh strok. Izvzeti so bili le brivci in trgovski pomočniki in prodajalnja, v katerih prodajajo na drobno.

UMESTNA TOŽBA PROTI TRGOVCEM.

Chicago, Ill. — Charles F. McKinley, namestnik javnega tožitelja, je vložil tožbo proti trgovcem, ki so oglašali in prodajali kokošja jajca iz hladilnih shramb za sveža. Zakon v državi Illinois določa, da mora biti blago zaznamovano, ki prihaja na trg iz hladilnih shramb.

Zvezni javni tožitelj Clyne je izjavil, da priporoči, da vzamejo tvrdki Money Worth Grocery kompaniji oblastveno dovoljenje. Tvrdka je obtožena, da je silila konzumente, da so kupovali večje množine blaga po cenah, ki ne soglašajo s cenami živilske uprave.

SOVRAŽNE AVSTRIJSKE PODANIKE BODO ARETIRALI.

Washington, D. C. — Justični tajnik Gregory je podal instrukcije zveznim maršalom, pravni kom in zveznim agentom, da aretirajo osumljene avstrijske podanike, ki so rovali proti Združenim državam v interesu Avstrije.

Kako bodo ravnali z avstrijskimi podniki, ki niso nasprotni Združenim državam in se ravna po postavah, določih in pogodbah predsednik in posebni proklamacijski ali pa kongres s postavami.

STAVKA RUDARJEV.

Beckley, W. Va. — V rudniku Glen-White stavkajo rudarji za priznanje organizacije. S priznanjem organizacije je v zvezi uniženjem lestvice in zaupnik rudarjev pri tehnični. Družba je dobila nekatere stavkokazev in nastavlja o borovozni stražarje.

Ubit je bil rudar Tom Baldwin. Vsi vedo, kdo ga je ubil, kljub temu hodi ubijalec prost okoli.

Parnik se je prekucnil v viharju.

KAPITAN ZMRZNIL, ŠEST MORNARJEV UTONILO.

Pesek je zdrknil na eno stran in povzročil nesgodo.

Chicago, Ill. — Šest mornarjev je utonilo, ko se je parnik "Dexmond" pogreznil pred South Chicagoom. 57-letni Emil Thorsen, ki je sedemindvajset let krizaril po Michiganskem jezeru in Velikih jezerih, je zmrznil v boju z viharjem.

Parnik je bil naložen s peskom in je bil na potu iz Josepha, Michigan v Racine, Wis. Na potu ga je zajel strašen severovzhoden vihar, ko je bil kakih 20 milj od St. Josepha. Parnik je bil na zadnjem potu pred božičnimi prazniki.

Vihar je bil tako silen, da je vrzel parnik s pravega pota. Kmalu so prenehali delati stroji in kapitan se je dal privezati k krmilu, da plove z viharjem in reši parnik v kako drugo luko.

Vihar je pripeljal mali parnik v bližino South Chicagoa. Mornarji so posilili kapitana, naj nasede s parnikom na pečenine, da tako reši parnik in mostvo. Rekli so, da ga odvedejo s silo od krmila, toda kapitan jim je odgovoril, da se jih ne boji.

Ko je spremenil pot, je vihar zagrabil parnik od strani in pesek je zdrknil na drugo stran. Parnik se je nagnil, kapitan ga je skušal obrniti s krmilom, da izravna pesek, toda parnik ni ubogal krmila. Parnik se je prijel nagibati še bolj na stran in vanj je prišla prihajati voda bolj hitro, kot so jo izsesavale sesalke. Naenkrat se je parnik prekučnil v dvajset čevljev globoki vodi.

Kapitan je pred katastrofo dovolil zapustiti parnik v dolnih. Štirje mornarji s kapitanom so vstopili v čoln, toda parnik je plesal kot zamašek, dimnik je udaril čoln in ga prekučnil. Vseh pet je bilo vrženih v jezero.

Drugi mornarji so splezali na stran, ki je gledala iz vode. Vrgli so ponesrečenim mornarjem vrvi, da se rešijo. Potegnili so jih na parnik. Thorsen, oslabljen od trudopolnega dela, je zmrznil na mestu, na katerem je ležal. Nekaj minut kasneje sta vlačilni ladji "William A. Field" in "Berg" prinesli rešitev. Rešili sta šest mornarjev, ki so poskakali v vodo, da so jih lažje rešili. Šest drugih mornarjev je našlo smrt v valovih.

DOBAVITELJI OBOŽENI GOLJUFIJE.

New York, N. Y. — Dobava armadnih klobukov za \$1.250.000, ki jo je vlada oddala Sigmund Elsnertju, bo najbrž ustavljena, ker so štiri tvrdke in dva nadzornika od vojaške uprave obdolženi goljufije. Pri obtožbi gre za \$500.000.

Obtoženi so: Thom & Bayley, New York; ravnatelj Peckshill Hatt Manufacturing kompanije, Peckskel, N. J.; John J. Slaty, podpredsednik Thom & Bayley kompanije; predsednik Parmalle & Co.; Arthur C. Gilson in Peter J. Duffy, armadna nadzornika. Poleg njih je obtoženih še nekaj oseb.

Tovarnarji so rabili manj vredno blago.

PETROLEJ BO NADOMESTIL GAZOLIN.

Washington, D. C. — Neki izumitelj je iznašel karburetor, ki služi lahko pri vsakem stroju za gazolin in petrolej. Izumitelj je izročil iznajdbo vladi za dobo vojne.

UBEŽNI BALON DELA ŠKODO.

Kansas City, Mo. — Iz Fort Omaha, Neb., je ušel opazovalni balon in veter ga je nesel prek države Kansas v Oklahomo. Za sabo vleče 6.000 čevljev dolgo jekleno vrvi, ki dela škodo na plotovih in posoljih.

Kemiki izumili nova sredstva proti kajzerju.

POMNOŽILI SO SE TUDI DRUGI KEMIČNI IZDELKI.

Sedaj producirajo skoraj vse kemične produkte v Ameriki.

Washington, D. C. — Najboljši kemiki se pečajo s polkusi razstreliv, ki povzročijo strašen učinek. Razstrelivo je popolnoma novo in bo služilo armadi in mornarici v vojni proti kajzerju in njegovi zaveznici — črnožolti monarhiji.

Dovoljeno je toliko povedati, da so se polkusi obneali z uspehom. Velike podmorske bombe, ki eksplodirajo v morski globini in so strah nemških potapljač, so šele začetek teh iznajdb. Toda kemiki izjavljajo, da bodo izdelali uničevalni stroji s še hujšim učinkom.

Vsa taka dela so pod nadzorom mr. Lana, tajnika za notranje zadeve, ki v svojem poročilu predsedniku Wilsonu prvič omenja take polkuse. Neki kemik se je izrazil nasproti mr. Lanu:

"Kemiki v Ameriki nismo nikdar razmišljali o tem, kako naj uničujemo človeška življenja. Naše delo je bilo konstruktivno — kemija zemlje, cementa, tiskarskega črnila in produktov iz petroleja, smole in 10.000 drugih stvari, ki služijo za olajšanje življenja. Ampak če se ima svet postaviti narobe, mesto da se borimo proti smrti in boleznim in delamo stvari, ki služijo človeku za njegov blagostan in če nas silijo, da delamo za uničenje ljudi in njegova dela, tedaj lahko postanemo uspešnejši konkurentje pri takem delu."

Mr. Lane pravi, da so kemiki odkrili nova razstreliva, nova umetna gnojila, nove ale, nova živila in nov material za konstrukcije.

Pred vojno so n. pr. importirali 90 odstotkov umetnih barvil. Bile so tri do štiri kompanije, pri katerih je delalo do 400 delavcev, ki so producirali do 3.300 ton barvil. Zdaj je do 90 podjetij, ki se pečajo s produkcijo barvil in nad sto kompanij, ki proizvajajo potrebne sirovine.

Produkcija žveplene kisline se je podvojila, ravnotako je tudi s kokom. Razsvetljivnega olja, v katerem je benzin, producirajo zdaj na leto 60.000.000 galon, medtem ko so ga producirali v letu 1914 le 7.500.000 galon. Produkcija amonijskega je pomnožila za 100 odstotkov. Od 1. 1914 se je letna produkcija gazolina pomnožila od 35.000.000 na 70.000.000 sodov.

Pred vojno so potašo uvažali iz Nemčije v Ameriko. Od januarja do junija 1917 so v Združenih državah producirali 14.023 ton potaše.

Pomnožila se je produkcija natrične kisline, ki jo izdelujejo iz čilenskega solitra. Zdaj grade tovarne, ki bodo iz zraka producirale soliter.

AVTOBANDITJE KLJUB SILNEMU MRAZU NA DELU.

Chicago, Ill. — Kljub ostremu mrazu, ki je ubadal do kože, so avtobanditje izvrševali svojo rokomavharsko obrt v dveh avtomobilih na severni strani mesta. Ena banditska četica je obstala iz petih roparjev, druga pa iz treh. Oropali so štiri ljudi na cesti, Gus Lavezzija pa so prisilili, da je vstopil v avtomobil. Peljali so ga eno miljo daleč in ga oropali za \$35.00.

Leo Portalskega so oropali v njegovi prodajalni za jestvine. Prisilili so ga, da je vstopil v ledenico in potem so iz registra za gotovino vzeli \$40.

VREME.

Danes mrzlo vreme v Illinoisu; lahki zapadni vetrovi.

Solnčni vzhod ob 7.07 a. m.; solnčni zahod ob 4.19 p. m.

Homatije v revolucionarni Rusiji.

BITKA MED KOZAKI IN ČETAMI SOVJETA.

Po izjavi sovjeta so čete pripravljene za boj proti imperializmu.

London, 10. dec. — Bolševiška vlada javlja iz Petrograda, da se vrši ljuta bitka med četami sovjeta in kozaki severozapadne od Rostova na Donu. Moskva in Harkov sta v nevarnosti, ako zmaga kozaki. Uporne kozake čete so pod vodstvom Kaledina in Kornilova, ki sta napovedala bolševikom vojno; oba sta izjavila, da bosta nadaljevala vojno proti centralnim državam do zmage. General Kornilov je zadnji teden pobegnil iz Mohileva, kjer je bil nekaj mesecev v zaporu zaradi svoje znane revolte proti kerenski vladi.

Začasna sibirski vlada je ustavila izvoz živeža v Evropsko Rusijo, predvsem v Petrograd pod pretvezo, da živila ne pojdijo v Nemčijo. Gubernija Amur v Sibiriji je razglasila neodvisnost od Rusije. Vest iz Tokija pravi, da se je vsa vzhodna Sibirija uprla kontrolni bolševikov. Brodovje v Vladivostoku skrbi za mir v ta močnem okolju.

Iz Kodanjske poročajo, da bo kozška vojska najbrže prekinila pogajanja za premirje na vzhodni in ruski fronti. Začasno premirje obhajajo od 17. decembra, ali če bo sedanja vlada preveč zaposlena s civilno vojno, ki so jo povzročili kozaki ne bo časa niti pri ločitvi za nadaljno pogajanje. Iz Petrograda je prišla nepotrjena govorica, da je Nemčija ponudila bolševikom pomoč proti kozakom.

Petrograd, 10. dec. — Delavsko-vojaška vlada je uradno naznanila, da ste kozška generala Kaledin in Kornilov prišla sovražnosti proti revoluciji in ljudski cladi. Kadetje in monarhisti so podpirali kozške vodje s milijoni rubljev. Sumljivo gibanje Kaledina je bilo opaziti že tri tedne. Kozški hetman se ni nikoli sprizajnil s revolucijo proti carju in republiku in še ob času Kerenskoga so ga dolžili, da na skrivnem enuje zarote s privrženci starega režima. Ko je padel Kerenski, je bilo slišati, da je Kaledin ponudil velikemu knezu Nikolaju Nikolaeviču, bivšemu vrhovnemu poveljniku ruske armade in carjevemu stricu poveljništvo nad kozško armado. Takrat so tudi poročali, da stremi Kaledin po obnovitvi monarhije z Nikolaevičem na čelu kot regentom. Imperialisti in buržoasni sloji v Rusiji so ves čas podpirali kozškega hetmana.

Sovjet javlja, da so revolucionarne čete pripravljene za boj proti imperializmu. Krajevim delavsko-vojaškim svetom je naloženo, da napadejo z garnizijami upornike brez pardona in obdi jejo vsako posredovanje ali kompromis s kozaki.

Civilna vojna ne bo kmalu končana, vsekakor zavleče ustajajočo skupščino, ki se ima otvoriti še ta teden. Lenin je izjavil, da bo skupščina proglašena sklepni in postavni, ako se milde le ena tretjina delegatov.

Delegacija, ki se pogaja z Nemci za premirje, se je vrnila v Petrograd. Sovjet uradno razglasa, da ljudstvo ne sme verjeti buržoasnim listom, ki pišejo, da so Nemci dobili vse, kar so zahtevali. Zastopniki revolucionarne vlade niso sklenili ničesar, kar bi bilo proti interesom Rusije in zaveznikov; niti ena zahteva nemških poslancev ni bila sprejeta, medtem ko so ruski delegatje dosegli toliko, oziroma so Nemci obljubili, da če kot eno divizijo vojske ne bodo premeštrali iz ruske fronte na druga bojišča.

Lenin je v soboto odredil, da se mora uničiti vsa zaloga vina v kletih Zimske palače, ker so se nekateri vojaki pred par dnevi tamkaj upijali.

(Dalje na 3. str. 1. kol.)

Nova olenziva se pripravila na italijanski fronti.

RUSKE ČETE V MEZOPOTAMIJI VREŽNE IZ PRALENA.

Angleške čete protirajo po slabem terenu, toda vstrajajo.

London, 10. dec. — Militaristični zvezdeni pričakujejo, da bodo Nemci še ta teden ponovili gigantično ofenzivo v Italiji na francoskem. Iz Ženeve je sicer prišla vest, da bo kajzer opustil ofenzivne operacije na italijanskem in obrnil vse svoje sile proti zaveznikom na zapadni fronti, ali znamenja kažejo drugače.

Zavezniški avijatiki so opazili ogromno koncentracijo nemških čet in topov na zapadnem bojišču. Maršal Hindenburg je baje prišel v glavni stan zapadne armade, kjer bo osebno vodil ofenzivo. Civilni promet ob Reni je ustavljen že nekaj dni in nemška meja ob Švici je zaprta.

Z bojišča pri Cambresu javljajo o topniški bitki, ki se razteza do reke Scarpe in sega tudi v Flandrijo.

Pariz poroča, da so Francoski večerji odbili nemški napad blizu Bezonvauxa pri Verdunu. Nemška artilerija je bila zelo aktivna na več krajih francoskega bojišča. Ruske čete se hrabro bore na francoski fronti v Champagne.

Angleška javnost kaže občno pobitost vsled zadnjih napredov v Franciji in Italiji. Četopisje kritizira armadno vodstvo, ker se ni dovolj zavarevalo za nemsko protiofenzivo pri Cambresu. Mnenje prevladuje, da je težava v generalnem štabu zopet kotiti kosa.

(Dalje na 3. str. 1. kol.)

ZADNJE VESTI.

JERUSALEM JE PADEL.

London, 10. decembra. — Andrew Bonar Law, finančni minister, je namani v sili odločiti, da je Jerusalemski padel, ko je bil obkoljen od vseh strani od turških čet.

Nevarnost je zdaj minila, da Turki napadejo ruski prekop in vderejo v Egipt.

STALNI HLEBO PO 7 CEN.

Washington, D. C., 10. dec. — Pekovski mojstri so pričeli s današnjim dnem peči kruh po določeni ceni.

V novem hlebu je manj moči in sladkorja. Po izjavi živilske uprave ga lahko prodajajo peči po 7 centov.

Vsak pekovski mojster, ki peče nad deset sodov moke na mesec, si mora predložiti oblastveno dovoljenje. To velja tudi za hotele in klube.

BRITSKI POSLANIK OBČUJE PRIZANJE Z BOLŠEVIKI.

London, 10. decembra. — Sir George Buchanan, britski poslanik, je v pogovoru s ruskim tiskarjem dejal, da Britanija simpatizira s ruskim ljudstvom in je odločno zanihala, da je Velika Britanija namerala proti Rusiji kazensko akcijo, če bi se sicer sponzorirala. Tako poroča Rostovskij bir.

Poslanik je rekel, da je bila britska vlada upravičena s pritiskati radi akcije bolševiške vlade, ki se je pogajala s sovražnikom. Velika Britanija je bila pri volji, je dodal poslanik, revidirati vojne cilje in pogoje za trajan mir, ko bo ustanovljena stalna vlada. Ona šeli stati na strani Rusije v tej kritični uri.

Petrograjski poročevalci "Tisem" poroča, da je francoski poslanik Maurice Paléologue, podal izjavo, da je pri volji razpravljati v vojnih ciljih in miru, ko bo v Rusiji ustanovljena stalna vlada. Njegova izjava je podobna izjavi sir George Buchannana, britskega poslanika.

TI Z BOJISKA.

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Razno iz inozemstva.

AVSTRILJO BOLI NAPOVED VOJNE

Nemško časopisje bojni proti Wilsonu.

Amsterdam, 10. dec. — Ko je oficijelna Avstrija izvedela, da ji je Amerika napovedala vojno, se je prav žalostno nakremila. Minister zunanjih zadev, Černin je dejal v intervjuju, ki ga objavlja berlinska "Tageszeitung", da je Wilsonova poslanica naredila sicer "boleč vtisk" na Avstro-Ogrsko, toda napoved vojne ne bo spremenila položaja na bojišču.

Nato je rekel: "Wilsonov govor pred kongresom je v marsičem nerazumljiv, vzleže temu pa dokazuje, da Wilson počasi napreduje. Njegove besede, da se Združene države ne bodo vplele v notranje zadeve Avstro-Ogreske, so v kontrastu z njegovimi prejšnjimi izjavami z ozirom na obojestranske malih narodov."

Amsterdam, 10. dec. — Berlinsko časopisje je večerj prišlo do prvega komentarja o Wilsonovi poslanici kongresu. Vlado časopisje je polno arda. "Lokalanzeiger" imenuje predsednikov govor "dvojno nesramen", ki je dobro razumljiv valed velikega navdušenja v Londonu. "Vossische Zeitung" pravi, da bi Wilson rad vzemirni pogajanja med Rusijo in centralnimi državami. "Tagesblatt" omenja, da postopanje Amerike hoče podaljšati vojno in da je vsa Nemčija združena proti "ekstravaganci, ki govori iz nove Wilsonove proklamacije."

Petrograd, 10. dec. — Glasila bolševikov ostro obsojajo Wilsonovo poslanico in pravijo, da bi Amerika in Anglija radi oslabili vse države tako, da ostaneta edini zmagovalci, naka boata korakali čez milijone trupel in si razdelili svet. "Buržoazija pleše kanibalističen ples na truplih deset milijonov žrtev."

Znaga portugalskih rebelov. London, 10. dec. — Pretirana brzojavna zveza s Portugalsko in ostra cenzura v Lisboni je preprečila podrobnosti o resničnem položaju tamkaj, ali vsteli, ki so večerj prišli po ovinkih, pokazujajo, da so bili rebeli zmagovalci po večdnevni hudih bojih.

Nemogoče je se reči, kakšne posledice bo imela revolucija na bojišču, kar se tiče Portugalske. Poročajo namreč, da je novi začasni predsednik portugalske republike dr. Sidonio Pass, ki je bil prej portugalski poslanik v Berlinu. Dr. Alfonso Costa, ministar, ki predsednik republike, je v zaporu.

Nedavno so prihajale vesti, da so nemški agenti zelo delavni na Portugalskem in da je bilo nemškega zlata kot toče za vsakogar, ki se je hotel pridružit istaji zoper vlado.

Novo "sdravilo" za opozne vojake.

Ameriška fronta v Franciji, 10. dec. — Ameriški časniki so dobili tiskovine, ki so jih Francozi našli pri nekem ujetem nemškem stotniku. Tiskovine vsebujejo na vodila nemškega poveljnika, kako je treba "okrepiti" duševno in telesno onemoglo, izžepane in nezadovoljne nemške vojake. Častnikom je naročeno, da morajo neprestano govoriti o veliki nagradi, ki čaka Nemce z zmago, in o veliki nesreči, ki jih doleti s porazom.

Pod naslovom "Privatne instrukcije" se nahajajo sledeče doleže: "Dobro preštudiraj duševno razpoloženje posameznega vojaka. Ako je moč s čim nezadovoljen, zabij mu v glavo, da so militaristični premirne pogajanja in

Kuba napove Avstriji vojno.

Havana, 10. dec. — Kongresniški pričakujejo, da bo predsednik Menocal še te dni priporočil zbornici, da glasuje za napoved vojne Avstro-Ogrski, kakor so storile Združene države.

Ko je bila napovedana vojna Nemčiji v američkem kongresu, je par dni pozneje storila ravno to kubanska zbornica.

Ameriške vesti.

TAJNIK LITVINSKE SOCIALISTIČNE ORGANIZACIJE ARETIRAN.

Philadelphia, Pa. — Vladni uradniki so aretirali Joseph V. Stillsona tajnika litvinske socialistične zveze. Postavljen je pod \$10,000 poročila.

TATOVANI OBSTRELILI ČUVAJA.

Pueblo, Colo. — Neznani slikovci so obstrelili in teško ranili 60-letnega čuvaja Juan Prujila, zaposlenega pri Minnuega Steel kompaniji. Ena krogla ga je zadela v vrat, druga v levo roko.

Policija je aretirala tri osebe. Dva sta bili odpuščeni, ker sta kradli kovino.

VLAK JE NEKAMOU ODETEL GLAVO.

Valparaiso, Ind. — Pri železniškem tiru v William Creeku so našli obglavljeno truplo okoli 55 let starega neznanca. Glava je ležala kakih 200 čevljev proč od trupla. Tujec ima črne lase in je srednje teže.

77,500,000 CENTOV KOVANIH V ENEM MESECU.

Washington, D. C. — Valed vojne davka je nastala pomanjkanje drohika. V zadnjem mesecu so skovali 77,500,000 centov, 18,700,000 desetice in 11,000,000 niklov.

PROFITARJI SO POVSOD ENAKI.

Philadelphia, Pa. — Tudi v tem mestu občutijo draginjo, pri železniških kolodvorih so pa našli kupce krompirja, zelja in druge zelenjave. Profitarji so držali, pri deleku toliko časa od trga, da se je spridil.

Z INDUSTRIJALNEGA BOJNEGA POLJA.

Pittsburgh, Pa. — Državni departament za delo je priobčil poročilo o neizgledih v državi Pennsylvaniji. V letu 1916 je smrtno ponesrečilo 2,670 delavcev, od teh jih je bilo 1,789 oženjenih. 1112 jih je bilo ubitih v rudnikih.

ZMAGA VOZNIKOV.

Bloomington, Ill. — Tukaj so vozniki zmagali v stavki. Izvojevali so povišanje mezde in priznanje organizacije.

POVIŠANJE MEZDE.

Kane, Pa. — V tukanjski steklarski industriji so vladale prav žalostne razmere. Skozi trinajst let so dobivali prav mizerno mezd. Zdaj so delavcem povišali mezd do 35 odstotkov.

POMORSČAKI DOBE POVIŠANJE MEZDE.

Washington, D. C. — Mornariški tajnik Daniels je priporočil kongresu, da mornarji in mornariški peki, ki opravljajo službo v republiki Santo Domingo, dobe še posebno plačo poleg svoje, ki jim jo je ponudila dominikanska republika.

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

Priloga k Prosveti

TRIJE RODOVI.

Dopisnik in nekdanji dnt. — Spisal Engelbert Gangl.

(Nadaljevanje)

Ob potoku, ki je žuborel zadaj za gradom in namakal Zaviniščakove travnike, je postavil Jože mlajši in žago. Mlel je žito svojega polja in žagal debela iz svojih gozdov — moko in deske so prodajali ob semanjih dneh na trgu njegovi službenici. Tako si je odprl nov vir dohodkov.

Vrata v njegov grad so bila odprta — ostali metliški gospodi — uradnikom in imovitejšim meščanom. Lenka jih je vabila na pojedine; ljudje so se ji klanjali in jo povzdigovali z laskavimi besedami. Vse polno veselega življenja je bilo pozimi v sobanah, poletni na vrtu. Smreke so dajale prijetno senco, lepi so bili izprehodi po belih stezah, ki so se vile in krožile med pisanimi cvetličnimi grmi. Komur je izmed Zaviniščakovih prijateljev zmanjkalo denarja, se je zatekel k njemu, ki mu ga je posodil na visoke obresti. Zgodilo se je, da je na ta način vedno raslo število tistih, ki so bili zavisni od Zaviniščaka, a dvigala sta se obenem tudi ugled in veljavnost njegovega graščaka. Omehkužil se je, zato mu je prijalo laskanje in poklanjanje in poveličevanje njegovih vrlin in zmoglosti. Zato je tudi namenoma iskal prilike, da so mu ljudje delali poklone. Začel je praviti o skromnosti svojega rojstva, in laskači so slavili njegovo vztrajnost in močasto odločnost, ki sta ga dvignili od preprostega kmeta in kupeca na tako ugledno, v mestu in daleč okrog najuglednejše mesto.

Začel je stopati ponočno in samozavestno. Lenka je bila visoka gospa. Kaj so bile proti nji druge gospe, kaj šele navadne meščanke?

Ni več se ni vozila v koleselju. Ta je bil na razpolago oskrbniku, da ga je rabil, ako se je vozil v gospodovem imenu po kupčijah. Imel je lepo in bogato službo. Bil je izvežban v svoji stroki še iz za dobe, ko je služil prejšnji gospodini, zato si je pridobil zaupanje Zaviniščakovo. Ta zaupanje je pa bilo tudi vzrok, da ni mislil samo na gospodarja, ampak tudi nase, na svoj žep. Kjer je vsega dovolj — imetja in časti — lahko odpade kaj tudi njemu, ki je v službi tako ugledne in bogate hiše. In tako je rastle tudi njegova moč. Ograje, ki se je gibal v njem, je tirjalo v njem vero v lastno veljavo. Zato se je začel priketavati med gospodo, zato je bil proti delavcem trši in oduševši. Tudi k njemu so se zatekali ljudje, ako so česa rabili z graščinskega posestva. Ako ni bila zahteva prevelika, jo je uredil sam brez gospodarjeve vednosti. Zaradi kakih uboge smreke, zaradi par vreč pšenine moke, zaradi nekoliko denarja se mu ni zdelo vredno, da bi nadlegoval svojo gospodo. Uredil je vse te in take malenkosti sam in ravnal pri tem tako, kakor da je vse njegova last. Če je bilo kaj večjega, so se ljudje priporočali zopet njemu, da je zadevo izposloval pri gospodu. Vsak človek, posebno če ni bil že po znanosti gosposki in olikan, vendar ni mogel in smel kar tako pred grajsko gospodo. Bilo je torej treba oskrbnikovega posredovanja, a pred vsem je bilo treba njegove naklonjenosti, ki je bila napravlja za denar.

Lenka se je vozila v grajski kočiji, v oni z visokim vzbočenim, jermenastim peresjem. Kadar se ji je zadelo, je moral kočijaž zapreči voz. A ni smel sesti nanj v navadni, delavni obleki; obleči se je moral v črno sukno s svetlimi gumbi, naj je vozil svojo gospo, ki ni poznala delavnika. Ob slabem vremenu se je vozila ob nedeljah tudi k maši. Izpočetka se je zdelo ljudem čudno, da ne more gospa Lenka Zaviniščakova prehoditi peš niti tistih sto korakov od gradu do cerkve. A naposled so se temu privadili: gospoda ima lahko svoje običaje. Če bi hotela, bi se dala lahko tudi nositi v cerkev, zakaj bi se ne vozila? Toda Lenka se ni prevažala samo zaradi lepšega, ampak včasih je čutila takšno trudnost v nogah, da ji je bila vsaka pot prenaporna.

Bili so posebni časi, ko je zakipelo v gradu posebno veselje. Tako je bilo običajno ob gospodovem in gospejinem godu.

Dopoludne so prihajali čestitati. Prihajali so vsi od mestnega sodnika in župana tja do grajskega oskrbnika, gosposke in gospe.

Medtem so pripravljali v veliki sobani nad glavnim vhodom obed. Dolga miza je bila pogrnjena z belim prtom, in svetla namizna oprava je bila razpostavljena okrog. V visokih vazah je dehtelo grajsko cvetje.

Ko je veliki zvon odzvonil poldne, se je začela gospoda zbirati.

Prišla je Lenka in sedla na gorenji konec. Potem so posedli povabljeni, Jože Lenki nasproti. Donašali so jedila v velikih posodah, rožljali so noži in vilice. Od ene jedi do druge so se komaj malo oddahnili.

Gospodar je vstal in je dvignil prvo čašo na zdravje milim gostom in prijateljem.

"Napravili ste mi mnogo veselja," je govoril, "da ste prišli počastiti moje skromno domovanje."

Namenoma je govoril o skromnem domovanju, zakaj vedel je dobro, da zbudi s temi besedami ugovor.

In res! Komaj je omenil skromnost svojega domovanja, že se je oglasila gospoda.

"No, no! ... Nikar se ne ponižuj! ... No, no! ... Blagor mu, kdor lahko govori o taki skromnosti!"

Jože je čakal in gledal, kako so se v poklonih nagibale glave proti njemu in proti Lenki.

"Prosim, prosim! Jaz že vem, kako jel Glavno je pač, da ste prišli in meni in ženi napravili toliko veselja. Pozdravljam vas in vas prosim, da se zabavate poleg volje in prav podomače in brez vsakih ozirav okužite, kar vam ponuja moja kuhinja in moja klet. Seveda, pred leti, ko smo še životali v Zavinkovcih, nisem niti sanjal, da mi bo kdaj mogoče pozdravljati tako odlično gospodo v svojih sobanah. Toda razmere so se

zasukale tako, da mi je danes to mogoče. Zato je pa moje veselje tudi toliko večje, in zato bodi tudi vaša dobra volja primerna temu mojemu veselju. Dvigam čašo na vaše zdravje!"

Gospoda se je dvignila s sedežev, zazveneli so kozarci. Nekaj povablencev se je nabralo okolo Jožeta, drugi so šli k Lenki, da je mogel vsak trčiti z njo, pozneje z njo. Poklone so spremljale laskave besede, neodkritosrečna hvala. Sum se je polegel šele tedaj, ko je potrkal mestni sodnik z nožem ob kozarec ter dal s tem znamenje, da želi govoriti.

In vstal je sodnik. V dolgi, črni suknji, v visokem, belem ovratniku je stal na svojem prostoru, se odkaljal in sukal čašo med prsti, kakor da bogve koliko razmišlja, kaj naj govori na prejšnje pozdravne besede. A to razmišljanje je bilo le navidezno, ker je bil govor skrbno sestavljen in vsako leto, ob vsaki priliki eden in isti.

Ozri se je gospod sodnik in pogledal, je li že vse pripravljeno na slovesni trenutek. In ko je videl, da so vsi obrzi resni, da gledajo oči z napeto pozornostjo, je doznal, da je dospela prilika, ko se naj oglase njegove besede.

"Gospoda moja!" je začel in se poklonil najprej Lenki in potem Jožetu. In takisto so se nagagnile vse glave, kamor jim je govornik pokazal pot.

"Naša dolžnost je, da izrečemo visokocenjenima gostiteljema najlepšo zahvalo za prijaznost in gostoljubnost!"

"Dobro, dobro!" je pritrdilo omizje.

Jože je napravil z roko znamenje, češ, saj tega ni treba.

"Vem!" je nadaljeval slavnostni govornik, "blagim srcem ni treba glasne zahvale. A moje besede naj samo tolmačijo tisto vdanost in tisto spoštovanje, ki nagiblje naša sra k cenjeni rodovini Zaviniščakovi!"

"Res je!" je vzklisknilo omizje.

"Ta vdanost in to spoštovanje, ki sta nam takorekoč prešli v meso in kri, me silita zdaj, da se s to čašo rujnega vinca bližam vam, milostnih gospa!"

Vsa gospoda je vstala in dvignila čaše.

"Bližam se vam, milostna gospa," je nadaljeval govornik, "kakor se bliža sluga svoji gospodarici, a vas, čestita gospoda, pozivljam, da se približate z menoj tej zvezdi našega omizja in da ji zakličete z mano vred: Bog jo poživi še mnogo, mnogo let nam vsem v največjo radost!"

In potem je zavnelo po sobani v glasnih in navdušenih klicih. Potem so nanosili na mizo novih jedil, in močna vina so razjarjala lica.

Približal se je popoldan, in veseli družbi je postalo vroče. Zrak je bil dušek in soparen. Gospa Lenka je povabila goste, naj se potrudijo na vrt, kjer se izraščajo. Pod smrekami jih je čakala pogrnjena miza. Nekateri so posedli po klopih, drugi so se razšli po vrtu. Glasno govorjenje in vesel smeh sta se razlegala oh gradu. Zdašnjada so se združila grla v kričevo popevko, ki jo je bilo slišati daleč dol v mesto, da so govorili vsi ljudje: "Danes prišije grad!"

"Kmet je osedlal konja in zdaj dirja nekam naprej!" so govorili drugi.

"Naj bi nam rajši prizanašal, kadar mu odštevamo obresti," so menili tisti, ki so bili Zaviniščaku dolžni, "to bi mu bilo v čast. Kaj imamo od tega, da napaja sito gospodo?" Srdom so se obračali h gradu, od jeze so stiskali pesti.

Zmračilo se je, in grajska okna so se zasvetila. Na mizi je stala pripravljena večerja. A gospodi ni bilo več mnogo do jedi, samo želajo jo je še. In tako se je gostovanje završevalo ob pljahi. Vstajali so govorniki. V brezjednih, puhlih besedah so slavili vrline Jožeta in Lenke. V papir so zavijali ostanke jedi; govorili so glasno in brez miselnosti, premijali sedeže, poizkušali peti zorno in posamez. Nerodna roka se je naslonila na mizo, kozarec se je prevrnil, vino je kapljalo na tla.

"Oprostite, oprostite!" se je izgovarjal nekorektni gost.

"Ah, kaj! Kozarec vina sem ali tam," je odvrnil Jože. In prevrgel je sam čašo, da se je izteklo vino po mizi in se razlezlo v dolgo mokro liso po belem prtu. Kaj mu hoče uboga kupa vina!

Gostje so se razhajali v negotovih, omahljivih korakih. Stiskali so si roke in blebetali nejasne besede kakor otroci, ki še ne znajo govoriti. Namizno posodje in orodje je stalo po mizi v neredu. Stoli so bili razstavljeni po vsi sobi. Dlačlo je po razlitem vinu in tobaku.

Drugi dan so pozno vstajali ljudje. Bili so pusti in dolgočasni, ni se jim ljubilo delati, želajo jih je. Razmišljali so, je li kdo napravil kako neumnost, rekel kako nerodno besedo, zapel neprimerno pesem, da bi se ne zameril in da bi ga ne prezrli ob drugi slični priliki. Laskali so drug drugega, govorili o pojedini, o množini izpitnega vina in se zatekali v gostilnice, da si preženo željo, puščobo in dolgočasnost.

"Tako so ljudje različni na tem božjem svetu!" so modrovali. "Enim ni nič gubnejšega nego laskanje, a Zaviniščakovim ne prija nobena stvar tako kakor sladka beseda! No, s tako ceno je lahko kupovati gostije! Briga me, če se mu desetkrat zlažem v lice, da se le enkrat dosita na jem in napijem."

Lenki je bilo po gostovanju še posebno neprijetno. Bolela jo je glava in peklo jo je v prsih. Odpeljala se je z Jožetom v Zavinkovec ali pa kam na Hrvaško. Posli so doma uporabljali ostanke, oskrbnik je imel dovolj prilike, da je delal zase.

Večkrat je odpotovala Lenka tudi za dlje časa. Odšla je v toplice ali pa v Zagreb, kjer se je pripravljala Frice za vojaški stan. Starši mu niso mogli izbiti iz glave misli, da se izuči za večjega gospodarja, tudi mati je bila izpočetka za to. A sinova trma je zmagala materino voljo, in mati je pridobila očeta, da je privolil v to. Tako je zmagal sin.

(Dalje sledi).

Utrinki.

ORTICE IN POTOPIEL

Spisal Franjo Kralovec.

VTISI IZ ITALIJE.

Spominjati se pota.

(Nadaljevanje)

Veliki češki pesnik in velik slavist,*) sina češkega naroda, zasleda v dunajski gospodski zbornici ali, bodisi da se učehot in umetnost res nikdar nočeta padjati s politiko: ti ljudje, ki so res zaslužili to povzemanje od maniche in krupovk, da najhitrejši, ki so nam vše sedaj izpod gotičnih stebrov kavarne "Padrochi" med njih jonske tovarise obdunavake politične arene. V kavarji "Padrochi" smo, in zameri li bi se padovanskemu nečemu spolu, da se mu ne poklanjamo, da ne izpovemo na vsa usta, da se v kavarji padovanske elite čitajo parliški modni žurnali ter se belijo druguljasti kobje padron in se pasejo na njih sočnih licih hrepeljivi pogledi mlade moške elite, uradnikov, akademikov in kar jih je takšnih "kandidatov boljše bodočnosti." Ali takt, forma in etiketa nad vse! In "honey salt qui mal y pense", ker pristojnost in dostojnost sta res na hišnem redu te kavarne. Korakamo godjim postopom skozi kavarno in glej: marsikatero temno oko padovanske signorine se mehko in nežno upira na nas. Da, ako smo jej iz nerodnosti stopili na vlečko in se zaradi opravičevanja jecljaje "pardon!" je že izustila milobno niente, niente, signore! In tam v stebrovem gaju so se zravljali modri poliki, in marsikomu teh politikov se približamo lahko, a pozdravimo s kretjo glave, a njemu se izvija jo polglasno besede: "Complimenti, complimenti!" Imamo občutek, da smo tem patrijotičnim modrijanom najbolj ustregli s svojimi obiskom. Muzajo se, kakor bi hoteli reči: "Da, da, je občuduj te nas, velikih prednikov potomci, smo, ki so s krvjo in solzami pisali foliante zgodovine tujam na rododim; in mi smo stali ob silbi umetnosti in prosvete; da, le občuduj te nas, nas, ki smo padli za narod beračev in siromakov, se razdrobili na državice in deželice, a smo zopet vstali, in nobena moč nas ne ugonobi, ker za nami stoji "unita Italija!"

Sto korakov od slavne kavarne je še slavnijša padovanska univerza. Obledeli sta besedi: "Universitas litterarum." ki čičta portal in sta se nekdaž lenketali v zlatu. Z njima je obledela tudi slava najslavnijšega vseh hramov modrosti. Kje ste oni ljubljenci Euklupovi, kje ste starine ved in modrosti, ki ste nekoč okarjale to mesto s svojo učenostjo in slavo! Po raznih padovanskih cerkvah počivajo vaša okostja in zaroda niste ostavili. Kakšni Virehow, Nothnagel, Hirti, Krafft-Ebing bi se bili gotovo branili prevzeti vašo dedščino. Univerza, ki se je ponasjala nekdaž z najslavnijšo medicinsko fakulteto na svetu, ta je upadla na popolnoma laško provincijalno univerzo. Kakor studentec blaženosti in življenja so se iz tega centra razkijali toki, prameni ved medicinskih. In človečanstvo vesoljnega sveta je povsod blagoravalo to mesto sreče in zadovoljstva. V neizmerne globine minulosti se je pogreznila slava padovanska in nihče je nikdar več ne obudi k novemu življenju.

Univerza je stara stavba iz 14. stoletja. Zgodovina nam pričuje, da je bila ustanovljena že l. 1222 in cesar Friderik II. jo je l. 1238 znatno razširil in obdaril s mnogimi privilegiji. Padovani imenujejo svojo univerzo "il bo," kar je po naše vol. Ali nikar si ne mislimo, da tako podočenjujejo svojo alma mater: ime prihaja od tod, ker se je nahajala poprej nasproti univerzi gostilna "pri volu" (al bo), kamor so mladi akademiki kaj radi zahajali na vinsko kapljico. Dvorišče univerze, ki je bilo l. 1552 umetniško odlično od Jak. Sansovino, hrani v svojih žirnih koridorjih stotine in stotine imen in grobov slavnih mož, ki so se nekoč na tem zavodu povzpeli do akademice časti.

Pred cerkvijo sv. Justina se razprostira ogromen trg. V sredini je z drevesi obsajen ovalni prostor in na tem prostoru je 82 spomenikov znamenitih italiskih mož. Vsi spomeniki so v nadnaravni velikosti.

*) Vrehlický, Gebauer (†).

sti. Trg se je prej zval "Prato della vale," pozneje pa so Padovani čutili potrebo, da so ga prekrstili v "Piazza Vittorio Emanuele II."

Od univerze smo krenili preko ponte S. Lorenzo, kjer smo v naglici ogledali hišo, v kateri je prebival prvak italijanskih pesnikov Dante Alighieri. Za pet minut smo bili na trgu sv. Antona. Bazilika sv. Antona Padovanskega, ki ga okoličansko ljudstvo nazivlje enostavno "il Santo," je neokusna stavba ogromnih dimenzij. Ogromna je v resnici ta stavba, ali da bi bila nje izpeljava okusna, tega ne bi mogel reči. Celih 192 let so jo zidali.

Notranjščina cerkve pa zasluži je občudovanje in pohvalo. Na oltarju sv. Antona je eden čeških duhovnikov celebriral sv. mašo. Pri božjem opraviilu so pali češke kerale. Posebno Moravani si se odlikovali v petju. Pri Moravcih je namreč religiozni čut veliko bolj razvit nego v Čehih. V umetniškem okiru mi je najbolj upajala kapela sv. Antona. Ob stenah so mramornati reliefi iz čudovornega življenja sv. Antona in reči moram, da je to najkrajšnjeje relief-delo, kar sem jih videl v življenju. Delo je prišlo iz rok Jak. Sansovino. Cerkev ima tudi svojo zakladnico, ali Fronjevi zahtevajo kakor vstopnino po tri in pol lize za osebo tako, da z ozirom na visoko vstopnino nisimo obiskali zakladnice. Pred cerkvijo stoji spomenik "Erasmu da Nardi," imenovan "Gattamelata" 1438 do 1441 poveljnik armade beneške republike. Spomenik je delo slovečega mojstra Donatello in dovršeno 28 leta 1453, je bil to prvi večji kovinasti zliv v Italiji.

Nedaleč od bazilike sv. Antona je prto botaniko (botanični vrt), ki je bil zasajen že l. 1545. Kdor pozna dunajski botanični vrt na Rennwegu, bo prisojal padovanskemu precej enakosti, ali vendar ga padovanski visoko nadkrijuje, če v tem, da ima čarobno grščasto ozadje. V tem vrtu je dreves, ki žive življenje — stopelji! Ako bi hoteli na široko pisati o krasotah tega vrta, zašli bi predaleč. Lepi so laskenburški vrtovi pri Dunaju, odarjujo je Kinskega vrta v Pragi, ali padovanskemu ga ni primera. Kadar zavrejo preko stoletnega vršnega akacij in pinji stoj transji vetril, takrat se s njega širokih kron odzvilja nečno lstenje, kakor ti te starike božjega stvarstva hotele dopovedati življenje vseh onih davnih rodov, ki so letali v njihovi senci! Ko se je Goethe na svojem potovanju po Italiji zaustavil v Padovi, pravijo, da se ni mogel ločiti od botaničnega vrta. Trikrat je prišel nazaj in vselej se mu je oko zasoznilo, ko se je imel ločiti od ljubkih palm, konečno pa je vzdihnil obupano: "Zdaj vem, da te ne bom videl nikdar več, kajti drugače bi se mi ne krčilo tako srce!" In res ni videl Goethe nikdar več botaničnega vrta. Na vzhodni strani vrta so nahaja velika, kakih 12 do 15 metrov visoka starikava palma, ki je bila zasajena že l. 1580. Ko je bil Goethe l. 1786 v Padovi, je v prenešnih akordih opeval to božanstveno drevo. Botaniki prištevajo to palmo vrsti "Chamaerops exelsa" in pravijo, da je ena največjih in najlepših na svetu. Kmalu po Goethejevem odhodu je zadobila ime "Palma di Goethe," ki ga s ponosom nosi še danes. Pripomnjam pa, da je ta palma pod ostrjem, ker podnebje padovansko vendar ni tako milobno, da bi jej simski vetrovi ne mogli škodovati. Čuvaj vrta nam je pripovedoval zanimivo epizodo. Pred leti je neki ameriški milijonar, ki je bil na potu v Italijo, hotel kupiti botanični vrt. V ljublj ga je baže tako silno, da je hotel tu ostati in si v njem postaviti vilo. Padovanski univerzi kakor lastniji je ponujal ogromne svoje denarja, ki pa vrta ni hoteli prodati. Ves žalosten in pobit je odšel v Rim, kjer se je v nekem hotelu ustrelil.

Iz botaničnega vrta smo bili za pet minut pred velikolepo cerkvijo sv. Justine. Stavba ob njej je bila nekoč samostan, sedaj je to — infanterijska vojašnica. Utis tega božjega hrama je veličasten, posebno so znamenite klopi v prešibitju, kjer so reliefi velike umetniške cene. Cerkovnik nam je pokazal tudi grob sv. Justine in še preden smo se povrnili k izhodu, je stal tam cerkovnik z nabiralno mošnjo in nabiral od nas

prepotrebno "mancia"!). Napitnine se v Italiji nikjer naja; da pa je ta cerkovnik svojo "mancia" kar v za cerkvene darove, to nam bujalo mnogo smeha.

Bilžala se nam je doba ob odhoda, zato le še par kratkih laskov zanimivejših stavb. Zvezdarne, ki je na prav do glasu, prihajamo k stolnici, ukusni renesančni stavbi, kar so prihajali ljudje od službe, ali zaradi kratkosti smo hiteli dalje. "Loggia del sigillo" na piazza dell' unita s spomenikom Viktorja Ema ila II. vzbujajo vsekar pozor in izpričuje o patrijotični ljivosti meščanov, kmetov, nik s kraljem na konju stoji dar premmogo tisočev in mela lačna rodbina bi bila s ta sičena. Resnične so besede, jih je rekel v Rimu neki N. "Die Grossen hinauspielen, Volk aber leidet dabei!" Unità Italia s svojimi kraljeva stvar. Ali ob stopnjak menika zmaganosnega kralja mlad berač in hrepeneče stezi nam svoji od gladi osuje ki. To je ona nezrela politika zavožena življenska logika, stotisoči postavljajo spomen ne utegne nasititi lačnih žel. V zmagonosju in slavu dolgo bradi kralj na iskerni en, lovor mu ožarja genialno, pod konjskimi kopiti levo, po premerja krajino, pod njiri država na sever in jug, vava svatba njegovega orožja ja dinastičnega Florentina s blikanskim Sardinjanom: o Italia vitrix! ob Tvojem vpa pa Tvoj narod umira gladiu se ne strmuje revščine svoje nu!

Na "piazza dei frutti" in azza delle erbe" se steka v kolotoč življenje vsega mesta se prodaja sadje in zelenja vrvenje je tu tako zanimivo, človek ure prisluškaval temu ku in povikuri ter pasel oko natihi melonah in vseh onih vili majke prirode, ki imajo južnim solnceom tako ugodno vetilne. Poslednja točka n vsporeda je Salone ali "Pa della Regione," ki se nahaja omenjenimi dvema trgi. To poprej Justina palada ter i iz 12. stoletja. V njej se u dvorana, ki je 83 metrov d 28 metrov široka in 24 met soka. Strop je zidan v oblo stenah je 300 alegoričnih iz 15. stoletja. Največja za vost pa sta dve egiptovski stas-i sohi in leseni konj od stra Donatello: bil je to mod spomenik Gattamelata po konjev na Markovi cerkvi. ki nam je odprl dvorano, m veda zopet morali dati "mancu ter sicer sta udvornost in u nost kmalu pri kraju.

(Dalje prihodnjic.)

*) Iasiki izraz za "napitninu."

Prebrisan palček. "Kje pa te palčka, gospod gozdar?" "Ne vem, kje je. ... Ah, prihaža. Poglejte gospodje, hišnih vrat, je znakni moj in ga meni prinaša!"

Dr. Kole

SLOVENSKI ZDRAVNIK
636 Penn Av., Pittsburgh.

Dr. Kole... (text continues with medical advice and testimonials)

... (text continues with testimonials and contact information)